

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА БИТОВАТА ПРЕСТЪПНОСТ В МАЛКИТЕ НАСЕЛЕНИ МЕСТА И СЕЛАТА

*Венцислав Василев**
*гл. ас. д-р Славка Димитрова***

Безспорен е факта, че битовата престъпност в малките населени места и селата засяга значителна част от българското население и има голям обществен отзвук, нещо повече – индиректно засяга почти всички членове на обществото. Тази тема е изключително актуална през последните няколко години. По данни на МВР в нашата страна делът на битовата престъпност е над 85%. Вредните въздействия за обществото в резултат на този вид престъпления са изключително тежки и проблемът с ефективното противодействие на битовата престъпност следва да се разглежда и в контекста на националната сигурност.

Неспособността на правоохранителните органи да противодействат адекватно, както и липсата на разкриваемост на тези престъпления безспорно създава у населението впечатление, че държавата и нейните органи са безпомощни да се справят с този вид престъпност. Липсата на противодействие води до увеличаване на броя на тези престъпления. В настоящата статия е направен анализ на причините, които са в основата на този вид престъпност, мерките за противодействие в стратегията на МВР за ограничаване на нивата на битовата престъпност и са предложени конкретни мерки за противодействие на този вид престъпления в едни от най-уязвимите райони – малките населени места и селата.

* Венцислав Костадинов Василев е студент в магистърска програма на БСУ специалност „Администрация и управление на системата на националната сигурност”. Завършил магистърска програма специалност „Данъчна администрация”. Интересува се от проблемите на сигурността.

** Славка Димитрова е доктор по право и преподавател по Наказателно право в Бургаския свободен университет. Води курсове и в магистърските програми по Администрация и управление на националната сигурност и Митническо разузнаване и разследване.

Битовата престъпност или още „конвенционална престъпност” (conventional crime) е понятие което практиката въвежда, за разграничаване от „организираната престъпност” (organized crime). Понятието „битова престъпност” е съвкупност от престъпни посегателства, насочени срещу личността и имуществото на гражданите. В нея се включват кражбите, посегателствата срещу МПС, грабежите, престъпленията, свързани с наркотици, и умишлените убийства. Към понятието „битова престъпност” могат да се включат и други престъпления, които поради своята масовост са проблем за конкретни населени места.

На първо място е необходимо да се анализират причините, които са в основата на този вид престъпления. Причините за битовата престъпност са многопластови, но биха могли да бъдат обобщени в следните категории:

а) Социално-икономическото и финансовото състояние на българските граждани.

Безспорно големите социални и икономически проблеми на българските граждани са водещ мотив за извършването на тези видове престъпления. Масовата безработица и неспособността да се осигури прехраната на семейството са сред най-сериозните предпоставки.

б) Специфичната демографска ситуация в тези населени места

Липсва официална статистика какъв е дялът на образуваните наказателни производства и осъдени лица за престъпления против собствеността, но не е тайна, че основно това са лица от компактни маргинализирани групи. Липсата на възможности за трудова ангажираност и социалната изолация на цели обществени групи и слоеве от населението способстват за влошаване на криминогенната обстановка в региона.

Застаряването на населението и обезлюдяването на малките населени места допълнително улеснява извършването на посегателства срещу личността и имуществото на тази категория граждани.¹

в) Липсата на достатъчно полицейско присъствие или дори абсолютното отсъствие на такова в тези населени места, съчетано със

¹ Съгласно възрастовата виктимизация лицата в напреднала възраст са по-лесен обект на агресивни действия поради невъзможността да реагират адекватно на насилието. В този смисъл вж. Станков, Б. Криминология. ВСУ „Черноризец Храбър”, Варна, 2008, с.265

слабата ресурсна, материална и техническа обезпеченост на органите на МВР също е една сериозна предпоставка;

г) Липсата на адекватна и своевременна разкриваемост

Всяко забавяне при извършване на процесуално следствените действия за събиране на доказателства, при образуване на до съдебно производство, често дори отказа да се образува до съдебно производство, утвърждава и засилва чувството за недосегаемост и ненаказуемост сред извършителите на тези престъпления.

д) Не спазване на конкретни разпоредби на закона от страна на някои търговски субекти, чрез които става реализирането на крадените движими вещи на пазара. Такива субекти са например пунктове за изкупуване на черни и цветни метали, заложни къщи и др.

Това далеч не са всички причини, водещи до ръст на битовата престъпност, но целта на настоящата статия е да предложи примерна стратегия за превенция и противодействие на битовата престъпност и свеждането и до приемливи нива.² Като друга цел на тази стратегия бих посочил постигането ефикасно и ефективно разкриване и правораздаване.

Преди да започна с посочването на конкретните задачи за постигането на поставените цели смятам, че е редно да посоча какви са досегашните мерки предприети от държавата и нейните органи в борбата с битовата престъпност. Когато говорим за мерките предприети от държавата трябва да отбележим, че те не са много, нито може да се кажа и, че са достатъчни.

През м. февруари 2014 г. МВР предприе широко мащабна акция с участието на Дирекция „Специални Полицейски Сили”. В специализираната полицейска операция в малките и отдалечени населени места на територията на страната ДСПС участва 221 служители и 61 автомобила съвместно със 17 областни дирекции на МВР (ОДМВР-София, Перник, Враца, Монтана, Видин, Плевен, Пловдив, Пазарджик, Кърджали, Хасково, Сливен, Бургас, Стара Загора, Варна, Шумен, Търговище и Силистра). Част от резултатите от тази операция включват: проверени лица – 20 295; МПС – 12 968; отведени и задържани лица – 95; посетени сигнали – 157; оказани съдействия общо

² Това разбира се е една доста условна формулировка, с оглед на това може ли въобще да се говори, че даден вид престъпност може да има приемливи нива. Историческият опит показва, че престъпността не може да бъде изцяло изкоренена или сведена до минимални нива. Целта е да се постигне намаляването на битовата престъпност до приемливи размери, както и задържането и на тези нива (например да се сведе до около 5 % от общата престъпност).

на граждани и други – 2 279; проверени обекти – 4 031 и съставени актове за установяване на административни нарушения – 378.

Конкретни резултати с цифри засега са обнадеждаващи, като премиерът заяви, че за времето през, което операцията е в ход битовата престъпност е намаляла със 71%. Безспорно може да се приеме, че тази акция имаше възпиращ ефект. Факт е, че тя не може да бъде постоянна с оглед на нивото на ресурсно обезпечаване на министерството е твърде вероятно при първите признаци за трайно намаляване на извършените престъпления тази акция постепенно да затихне и в един момент да се прекрати. Започването на специализирани акции, както и използването на СПС за осъществяването им говори еднозначно за безпомощността, в която е изпаднало вътрешното ведомство в борбата с този вид престъпност.

В началото на април 2014 г. в министърът на вътрешните работи внесе в Министерския съвет доклад за противодействие на битовата престъпност. **В доклада е предложен и план справяне с проблема, който почива на следните положения:**

1. Програма за превенция, наблюдение и контрол над криминалния контингент, както и на рисковите групи, които са склонни да извършват престъпления.

2. Ефективно сътрудничество с гражданското общество. Тук се предвижда активното взаимодействие с частни охранителни фирми, застрахователни компании и органите на местната власт.

3. Програма за изпращане на хора, ангажирани по временната заетост, да охраняват рискови квартали и отдалечени места, за които полицаи не достигат.

4. Интегритет на служителите към МВР. Сред набелязаните мерки са създаване на организационна култура, която да гарантира, че служителите ще бъдат лоялни към Конституцията и законите и ще бъдат съпричастни към целите на МВР, повишаване на компетентността на самите служители, правила за кариерно развитие и подобряването на „чуваемостта“ по хоризонтала и вертикала, са сред набелязаните мерки.

5. Повишаване на доверието на гражданите в МВР – това е една доста общо формулирана цел, която трябва да бъде изпълнена със съдържание. За съжаление към настоящият момент това доверие е доста ниско и за това говори големия процент латентна престъпност.

Това безспорно са едни добри инициативи, които в по-малка или в по-голяма степен дават някакви резултати. В допълнение за борба с битовата престъпност следва да се предложат и допълнителни мерки:

Безспорно една от най-важните и главни мерки, които трябва да вземе държавата е **намаляване на безработицата**, подобряване на жизнения стандарт на населението и подобряване на социалната политика. Създаването на нови работни места ще намали социалното напрежение и ще доведе до повишаване на жизненият стандарт. Това разбира се е свързано с доста промени и в рамките на продължителен период от време. А) Създаването на социални програми за заетост, както и на такива за интеграция на ромското население (до колкото този процес е възможен въобще) също са една потенциална възможност за превенция на престъпленията. С оглед, обаче на сегашното финансовото и икономическо състояние на страната финансирането на едни такива програми е доста трудно. Предвидените в Републиканския бюджет средства за Министерство на социалната политика и труда видимо не са достатъчни, а и бюджетите на общините също са недостатъчни. Като алтернативна опция за финансирането може да се явят Европейският Социален Фонд и фондации.

Б) Юридически лица с нестопанска цел, Центрове за професионално обучение, както и различни съсловни организации, могат да спомогнат за наемането на хора със съответните професионални квалификации или да съдействат за повишаването на квалификацията на вече наети лица.

В) Кметовете по места могат да увеличат ангажирането на безработни лица в областта на битово-комуналните услуги, облагородяване на градските площи и др.

Наред със социално-икономическите мерки държавата трябва да предприеме и такива в областта на повишаването на сигурността.

г) **Засилване на полицейското присъствие** в рисковите населени места – това разбира се не е свързано с провеждането на епизодични акции, а с едно постоянно присъствие. Това разбира се е доста трудно реализуемо с оглед на недостатъчната финансова, техническа, материална и кадрова обезпеченост на МВР. Както и липсата на възможност МВР да се финансира от външни източници. Едно решение би било съкращаването на част от общата администрация за сметка на назначаването на оперативни служители. Но с откриването на нови полицейски участъци на този етап смятам, че ще е доста трудно, поради което трябва да се търсят алтернативи. Като например редовното

патрулиране или назначаването поне на един или двама служители на редовен щат.

д) Въвеждането на видео наблюдения

Една такава мярка би била от изключителна полза за органите на МВР и едно добро решение към момента с оглед на финансовите затруднения на МВР и неспособността му да покрие всички населени места със свои служители. Със сегашните способности на техниката за дневно и нощно наблюдение, както и за наблюдение в реално време това би била една незаменима помощ за правоохранителните органи.

е) Подобряване на инфраструктурата в селата и малките населени места ще подобри времето за реагиране. Поставянето на улично осветление, подобряването на пътната инфраструктура също ще е от полза. Освен от общинските бюджети за реализирането на тези проекти отново може да се ползва външно финансиране, като както вече посочих програмата за развитие на селските райони, ОП „Транспорт”, ОП „Регионално Развитие”;

ж) Общините могат да вземат и дейно участие в охранителната дейност, като подпомогнат или дори заменят на места органите на МВР. По подобие на големите градове по места могат да бъдат създадени общински звена за охрана. На такива структури може да бъдат възложени функции и правомощия по подобие на западно европейските стани³ с адекватни промени в нормативната уредба. Това би улеснило решаването на един от големите проблеми, а именно осигуряването на физическо присъствие на униформени служители. Удачно би било наред с патрулирането и поддържането на обществения ред тези служби да осъществява и търговска дейност. Така ще имат възможност да се самоиздържат и в един бъдещ период може да се превърнат в източник на приходи за общината.

В заключение може да се каже, че стъпките, които държавата в лицето на МВР предприема за борба с битовата престъпност, макар и плахи, са стъпки в правилната посока. Разбира се реализирането на тези мерки е свързано със сериозно финансиране, но в основата на всичко стои волята и желанието на държавата и нейните органи да се противодейства бързо и адекватно на престъпността.

³ В Чешката Република например е създадена „Mestska policie”, която е на общинска издръжка и разполага със значително по-големи правомощия отколкото имат подобни структури у нас.

РЕЗЮМЕ

Бесспорный факт, что каждый день преступления в малых городах и селах затрагивает значительную часть населения Болгарии и имеет высокую видимость, Что больше косвенно затрагивает почти всех членов общества. Эта тема весьма актуальна в последние годы. По данным Министерства внутренних дел в нашей доля страны повседневной преступности составляет более 85%.

SUMMARY

Undisputed is the fact that everyday crime in small towns and villages affects a significant part of the Bulgarian population and has high visibility, What's more indirectly affects almost all members of society. This topic is highly relevant in recent years. According to the Ministry of Interior in our country share everyday crime is over 85%.